

HOGYAN KERÜL AJTÓ A BOROSPINCÉRE?

Egy környezetvédelmi előadás és annak következményei

A topolyai városi parkot a XIX. század elején telepítette a vidék akkori birtokosa. A telepítés során több mint 4 000 fát ültettek: cédrusok, tulipánfák, tölgyek, kőrisek, platánok, ginkók, mocsári ciprusok, magnóliák kerültek földbe az akkori idők divatja szerint. A puszta adatok és a fafajták felsorolása is sejteti: angolpark volt ez a javából, mely azonban a két világháború között megsemmisült. Az emberek a háborús teleken alaposan megriktították a csodaszép állományt. Az azóta eltelt békés évtizedek azonban nem hozták meg a park régóta áhított megújulását. Mi több, a park különös módon tükrözte a városka szinte tervszerű (politikai) lezüllesztésének folyamatát.

A mára már igencsak lecsupaszított, az egykori pompás angolparkra már csak romjaiban emlékeztető terület meg mindig elég okot tud szolgáltatni vitákra, fenyegetésekre, talán még politikai poénszerzésekre is. MIHÁJLOVITS PÉTER, a helyi Nikola Tesla Általános Iskola tanára, a topolyai Arcus környezetvédő csoport örökös tiszteletbeli elnökségi tagja a saját bőrén érezte meg, mit jelent nyilvánosan beszélni a parkban történt (és történő) eseményekről. A dolog meglehetősen ártatlanul kezdődött, hogy aztán kiderüljön: hogyan lehet nálunk, itt és most provokatív és „veszélyes” egy egyszerű környezetvédelmi téma anélkül, hogy (mondjuk) a NATO-t vagy más, az állami médiából jól ismert ellenséget okolhatnánk érte.

– Az Arcus felkért, hogy tartsak egy előadást a topolyai parkról. Tekintettel arra, hogy harminc éve követem a topolyai park helyzetét, állagát, állományát, úgy véltem, nem lesz különösebben nehéz feladatom. Az előadást március közepén a helyi Népkönyvtár olvasótermében tartottam meg.

Beszélgetőtársunk lassan, vontatottan idézi fel a történeteket. Az egykori angolpark történetének vázolásakor azonban hangja erősebbé válik, szeme csillogni kezd, mint amikor a gyűjtő bélyegeiről, a kertész virágairól beszélhet.

– A második világháború mély nyomokat hagyott magában a parkban is – a szó legszorosabb értelmében. A helyi labdarúgócsapatnak foci pályára volt szüksége, s erre a „legmegfelelőbb” helyet éppen a parkban találták meg. Ahhoz, hogy megépítsék, nyolcvanhárom 100-150 éves

tölgyfát kellett kivágni. A parkban volt egy kis tavacska is – állítólag szűnyögfészeknek számított, ezért fel kellett tölteni, s a topolyai városi elit társaságnak tenispályát kellett létesíteni. (A városban viszont mindenki tudja – s magánbeszélgetések során el is mondja –, hogy az egykori tavacska tulajdonképpen sírhely: az 1944–45 telén ártatlanul kivégzett, mintegy 150-200 német és magyar polgár tetemét rejt.) A tenispályát később, a hatvanas évek során bővítették, s ennek a bővítésnek ismét évszázados fák estek áldozatul. A hetvenes évek elején még olyan volt a park, hogy az ember nyugodtan sétálhatott ott, anélkül, hogy „taposóaknára” lépett volna, békésen leülhetett egy padra megpihenni, nyugodtan kivihette a gyereket sétálni, játszani. Nemcsak jól érezte ott magát az ember, hanem szép is volt a park: kellemes környezet, friss levegő. Igazán üdülőhelynek számított, ahol békét és nyugalmat sugárzott minden. Azután jött a lehető legrosszabb dolog: 1974-ben a parkot védetté nyilvánították. Ekkor kezdődött meg a park rohamos pusztulása.

Az utolsó mondatok szinte fület sértően keményen koppannak. Ráadásul enyhén szólva is igencsak ellentmondásosak. Magyarázatot várunk, s meg is kapjuk:

– Mindazokat a fákat, facsoportokat, amelyeket védetté nyilvánítottak, igen gyorsan kivágták. Topolyán több ilyen terület is van, s habár törvény biztosítja a védett területek sérthetetlenségét, ezidáig senkit sem vontak még felelősségre a pusztítás miatt.

– Visszatérve a parkban történetekre: alig egy évvel a védetté nyilvánítást követően egy bizottság járta körbe a faállományt. Az értékes fákat, melyeket meg kívántak őrizni, baltacsapással jelölték meg (a nyomok ma is látszanak!), míg a kivágásra ítélteteket festékkel.

– 1978-ban – újabb favágásokat követően – elkészült a Venus üdülőközpont, mégpedig úgy, hogy a medencék alá vendéglátóipari létesítményeket építettek. A favágás során a közeli iskola két diákját majdnem halálra zúzták a lezuhanó fatörzsek. A park 6,5 hektárnyi területe alig 4 hektárnyira zsugorodott, az üdülőközpontot ronda, rozsdás vaskerítés övezi. A medencék időközben megrepedeztek, az alattuk lévő vendéglők mennyezete beázott, a helyiségek használhatatlanná váltak.

– A különböző „hórukk” akciók következtek: SZISZ-szervezésben három olyan munkaakció volt, melyek során az összes bokrot, cserjét kiirtották a parkból. Ennek köszönhetően az akkor fellelhető 60 fa- és bokorfajtából mára már csak harminc fajta maradt. A valamikori 4 000 fából 1983-ban már csak 500 volt – ezek száma ma nem haladja meg a 300-at.

– Az igazán „nagy mutatóvány” azonban két évvel ezelőtt zajlott le. A helyi erdőtelepítők vezetésével, kiknek az élén egy állítólagos erdész-

mérnök áll (horvátországi menekültről lévén szó, egyetemi oklevelét senki sem látta – állítólag elégett az ottani háborúban) megszervezték a park tisztítását. Ez a „tisztítás” abból állt, hogy kivágták a legértékesebb fákat. A topolyai park felújításával megbízott illetékes, Burcsár András szerint azok a fák mind korhadtak voltak, s gallyaikat elszállították a mezőgazdasági iskolába. Szemenszedett hazugság: a nyers gallyakat a parkban égették el gázolaj és régi, rossz autógumik segítségével, a helyi tűzoltóság felügyelete alatt. Ugyanakkor az állítólagos korhadt rönkök híres politikusok házába kerültek lambéria, parketta és borospinceajtó formájában.

Az egykoron igencsak rangos építőipari vállalat, a Május 1. munkásai természetesen nem vállalják, hogy nevüket is adják az adatokhoz. Pedig ők dolgozták fel a rönköket is, sok más mellett. Állításuk szerint az elmúlt másfél év alatt több hónapot kizárólag Nedeljko Šipovac szövetségi mezőgazdasági miniszter topolyai házának építésén-szépítésén dolgoztak. Tőle kaptuk a fizetésünket – mondják, s kérik, hogy legyünk megértőek: a csődbe ment vállalat nem tud kenyérrelváltó biztosítani, a gyerekek meg enni kérnek. Megértettük. Inkább hallgattuk tovább Mihajlovits Péter keserű vallomását:

– Nagyon sok kőris-, platán-, juhar- és tölgyfát vágtak ki a „tisztítás” során. Ezek a fák még több száz évet élhettek volna. Burcsár András azt állítja, a tölgyfa 120 évig él. Az én adataim szerint az Európában fellelhető legidősebb tölgyfa 1 400 éves, de Magyarországon is van olyan tölgy, melynek törzséhez a legenda szerint még Árpád vezérünk kötötte a lovát. A legendákat félretéve: tölgyfák életkora átlagosan 800 év. A topolyai park tölgyfái körülbelül 200 évesek voltak. Azok, amelyek megmaradtak, mintegy 150 évesek lehetnek. De nem csak a fák estek áldozatul: egy öreg platánfán 30-40 csókapár fészkelte. Ezt a fát is kivágták, a csókák meg eltűntek a parkból. A nagy tisztítási akciónak egyébként valódi, véres áldozatai is voltak: egy fehérynárfa törzsében korai denevérek fészkeltek (ez egy igen ritka faj), s a munkások bizony nekik mentek a körfűrészszel. Fröcskölt a vér mindenfelé. Egy biológus házaspár később több mint 500 szétfűrészelt denevértetemet számolt meg.

Iszonyú látvány lehetett. A kicsinyes (és a szenvedés bármilyen formájával szemben meglehetősen eltompult) emberi fantáziát azonban ez a véres epizód csak egy pillanatra borzolja fel. A politikai vonzat annál inkább. Topolya nem egy ismert bortermő vidék, s – a földrajzi adottságok ismeretében – nem is igazán világos, miért van itt szüksége bárkinek is borospincére. Akikkel erről próbáltunk beszélgetni a városban, rendre csak a vállukat vonogatták, bizonyos (ma már börtönben ülő) maffiózóról

beszéltek, meg a baranyai borokról, melyeket a horvátországi háború ideje alatt hektoliterszámba szállítottak ide az ottani kifosztott pincékből. Abból a mennyiségből nemcsak a hivatalosan is borforgalmazással foglalkozó cégeknek jutott, hanem magánszemélyeknek is, mondják, de amikor bizonyítékokat kérünk, keserű fintort kapunk válasz gyanánt. Ki tudná ezt bizonyítani? – kérdezik vissza beszélgetőtársaink, s ismét gyerekeiket, munkahelyüket kezdik emlegetni.

Mihajlovits Péter környezetvédelmi előadása valahol ezen a ponton fejeződött be. Megkezdődött viszont az „ eset”, az előadás által kiváltott „ügy”, mely akár nevetséges is lehetne, ha nem lenne olyannyira hétköznapi és százalmas, mint amennyire az. A „tetemre hívtak” természetesen ezúttal is némák maradtak, mások viszont igencsak találva érezték magukat.

– A topolyai városi vezetőség az előadásomat követő, az újságban megjelent beszámoló után beszélgetésre rendelte be az Arcus teljes elnökségét. Találva érezték magukat, mivel előadásomban „ismert topolyai politikusokról” beszéltem. Pedig nem róluk, nem a jelenlegi polgármesterről és annak munkatársairól volt szó. A mostani városvezetés másfél éve van poszton, a „parktisztítás” pedig két évvel ezelőtt történt – tehát akkor, amikor még nem ezek az emberek irányították a várost. Én azokról beszéltem, akik nem tudtak mit kezdeni a többszáz literes baranyai boroshordókkal, akik a löszfalba épített pincére rakattak tölgyfa ajtót. Találva pedig azért érezték magukat, mert a *Magyar Szó*ban jelent meg az előadásról szóló cikk, a *Magyar Szó*t pedig úgyis csak a magyarok olvassák, s a más ajkúak nem is szereznek tudomást arról, ami ott jelenik meg. Tehát – szerintük – az elmondottak csakis rájuk vonatkozhattak. Magyaráztam a bizonyítványomat, bizonygattam, hogy erről szó sincs, mégis abban maradtunk, hogy a dolgokat el kell simítani és el kell felejtetni. Nagyon keményen és nagyon határozottan utasítottak, hogy ne beszéljek/beszéljünk többet ezekről a dolgokról. A környezetvédők is szívták a fogukat, sőt még biológus kollégám is azt kérdezte, hogy akkor most felkészültem-e a dutyira.

Keserű nevetés, akasztófahumor. Hősiességet jelent kimondani az igazat? Tisztességben megöszült tanárember komoly lehetőségként fontolgatja a börtönbüntetést – csupán csak azért, mert néhány lelkes környezetvédőnek megismételte azt, amit ők úgyis tudtak. Azt, hogy a nagyhatalmú miniszter úr nemes fákat vágatott ki, hogy ingyen jusson építőanyaghoz. De nem ez fáj a tanárnak. Sokkal inkább az, hogy azok intik le, akikben szövetséget (vagy legalábbis csendes támogatót) remélt találni. A(z) ellenzéki) polgármester és annak munkatársai. Magyarok,

akik úgy gondolják, „nem publikus” a tenispálya alatt nyugvókról meg kifosztott baranyai pincékről beszélni. Hogy miért vagyunk mi nagyobb katolikusok a pápánál?! Beszélgetőtársunk lemondóan legyint, majd befejezi történetét:

– Harminc éve harcolok ezért a parkért, előbb tagként, aztán elnökként dolgoztam környezetvédelmi bizottságokban, előadásokat tartottam tanácskozáson, többször hívtam fel illetékesek figyelmét a park állapotára és javaslatokat is tettem annak újjáélesztésére. Évtizedeken keresztül nem történt semmi. Amikor az Arcus felkért, hogy megtartsam ezt az előadást, tudtam, hogy a gyerekek számára érdekes, a felnőttek számára provokatív lesz. De nem hittem, hogy ennyire. Azt pedig feltételezni sem mertem, hogy azok érzik magukat találva, akiket nem gondoltam célba venni. Ha ezért kell börtönbe mennem, ám legyen. Amit akartam, azt elértem: a por felkavarodott, s minden esély megvan arra, hogy valami mégiscsak történni fog. Remélem, a park ezt még megéri.

Mi is reméljük. Habár ez a remény meglehetősen sovány, ha figyelembe vesszük, hogy mintegy másfél évvel ezelőtt elkészült a topolyai park rekultivációs terve. Akkor ugyanis illetékes minisztériumi berkekből a községi képviselő testület pontos utasítást kapott arra vonatkozóan, hogy ki készíthet el egy ilyen tervet. Pontosabban: ki az a személy, az a mérnök, akinek az aláírásával a minisztérium elfogadja és jóváhagyja az újjáélesztési javaslatokat. Lehet akármilyen jó helyi szakember – ha nem az uralkodó párt tagja –, javaslatait a minisztériumban egyszerűen elvetik, függetlenül attól, hogy milyen kiváló tervet készít. Márpedig minisztériumi engedély nélkül a védett területre jóformán egy fűszálat sem szabad beültetni. Csak kitermelni a fát. Köbméterszámbra.

